

VAIKAI DAUGIAKALBĖSE
ŠEIMOSE
INFORMACINĖ BROŠIŪRA
LITAUISK

OSLOMET

NAFO

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

PRATARMĖ

Ši informacinė brošiūra aptaria 10 tėvų dažnai užduodamų klausimų apie daugiakalbę vaikų raidą. Be to, ši brošiūra yra skirta vaikų darželių, mokyklų ir profilaktinės sveikatos priežiūros punktų darbuotojams, ja galima pasiremti pravedant pokalbius apie daugiakalbę vaikų raidą su tėvais.

Ši informacinė brošiūra yra sudaryta remiantis švediška brošiūra *”Dvi kalbos ar daugiau – Patarimai daugiakalbėms šeimoms”* (Två språk eller flera – Råd till flerspråkliga familjer) kurią parengė Rinkeby Kalbotyros institutas, tai yra peržiūrėtas jos leidimas. Ši brošiūra yra perdaryta ir pritaikyta daugiakalbių vaikų situacijai Norvegijos vaikų darželiuose ir mokyklose.

APIE DAUGIAKALBYSTĘ

Dauguma pasaulio visuomenių yra daugiakalbės. Kelių kalbų įvaldymas yra vertinga kompetencija tiek konkrečiam žmogui, tiek visuomenei. Kalba yra tampriai susijusi su tapatybe, socializacija ir kultūrine išraiška ir todėl yra svarbi vaikų ir suaugusiųjų gyvenimo dalis.

Dvikalbystė turi savyje tiek teigiamo, kad dauguma šeimų, kalbančių dviem ar daugiau kalbų, net neįsivaizduoja, kad galėtų be jų apsieiti. Vaikų daugiakalbė raida yra skatinama, jeigu

vaikų darželis ir mokykla bei visuomenė apskritai yra teigiamai nusiteikusi dvikalbystės atžvilgiu.

Daugiakalbės šeimos yra skirtingos

Šeimos gali būti dvikalbės arba daugiakalbės įvairiu būdu:

- Vieno kurių iš tėvų arba abiejų gimtoji kalba yra ne norvegų kalba.
- Abu tėvai turi skirtingą gimtąją kalbą, ir vaikas nuo pat pradžių namuose girdi dvi arba keletą kalbų.
- Vienas kuris iš tėvų arba abu yra užaugę tokioje šalyje, kurioje namuose kalbama kitomis kalbomis nei mokykloje.

Daugelis šeimų, be tėvų, turi ir kitų šeimos narių ir giminaičių, kurie vaidina aktyvų vaidmenį vaikų kasdieniniame gyvenime, ir kurie gali išmokyti vaiką kelias kalbas.

1. AR GALI VAIKAS TUO PAT METU IŠMOKTI KELIAS KALBAS?

Vaikai gali išmokti keletą kalbų tuo pat metu. Daugelyje pasaulio kraštų yra įprasta, kad vaikai nuo mažens mokytųsi keletą kalbų. Siekiant, kad vaikas pakankamai gerai išmoktų keletą kalbų, reikia, kad aktyviai prie to prisidėtų tiek namai, tiek vaikų darželis ir mokykla. Svarbu, kad vaiko aplinkoje esantys suaugusieji skatintų ir paremtų daugiakalbę vaiko raidą.

Mažumų šeimos, išsaugojusios savo gimtąją kalbą, gali lengviau bendrauti su giminėmis ir draugais iš kitų šalių. Tokių šeimų vaikai, jeigu jie yra įsisavinę tėvų kalbą, turi daugiau galimybių dalyvauti tėvų kultūriname pavelde. Tai sustiprina vaikų tapatybės ir bendrumo jausmą.

2. AR VAIKAS IŠMOKS NORVEGIŠKAI, JEI TĖVAI NAMUOSE KALBĖS GIMTĄJĄ KALBĄ?

Vaikų turimos prielaidos antrosios kalbos išmokimui yra geresnės, jeigu jų gimtoji kalba yra gerai išvystyta. Gimtoji kalba ir antroji kalba gali paremti viena kitą. Jeigu vaikas išmoko kokią nors sąvoką gimtąja kalba, pavyzdžiui somalietiškai *”gaajaysan”*, jam lengviau išmokti žodį, išreiškiantį atitinkamą sąvoką norvegiškai – *”sulten”*.

Visi tėvai nori, kad jų vaikams gerai sektųsi mokykloje. Dėl šios priežasties daugelis tėvų nori, kad vaikai anksti išmoktų norvegiškai. Tai nereiškia, kad kalbėdami su vaiku tėvai turi nustoti kalbėti gimtąja kalba. Tėvai gali suteikti vaikui galimybę išmokti norvegų kalbą įvairiose vietose. Labiausiai įprasta, kad tai vyksta vaikų darželyje ir artimoje aplinkoje, arba kartu su tėvų draugais ir pažįstamais.

3. KOKIA KALBA TĖVAMS KALBĖTI SU VAIKU, JEIGU ABU TĖVAI TURI SKIRTINGĄ GIMTĄJĄ KALBĄ?

Tose šeimose, kur motinos ir tėvo gimtoji kalba yra skirtinga, kiekvienam iš tėvų rekomenduojama su vaiku kalbėti savo gimtąja kalba. Kai visa šeima yra kartu, galima pasirinkti kalbėti taip, kaip natūraliausia – viena iš gimtųjų kalbų, norvegiškai, arba kita bendra kalba. Svarbiausia yra tai, kad tėvai galėtų bendrauti su savo vaikais ta kalba, kurią jie yra įsisavinę geriausiai. Taip pat ir šeimose, kuriose vienas iš tėvų kalba norvegiškai, o kito gimtoji kalba yra kita, vaikui yra gerai, jeigu kiekvienas iš tėvų kalba *”sava”* kalba. Tokiose šeimose dažnai gali nutikti taip, kad norvegų kalba taps dominuojančia kalba. Jei tėvai pageidauja, kad vaikas taptų daugiakalbiu, svarbu palaikyti vaiką, kad jis išvystytų abi kalbas.

4. O KĄ JEI VAIKAS MAIŠO KALBAS?

Visiškai normalu, kad daugiakalbiai vaikai tame pačiame sakinyje maišo žodžius iš skirtingų kalbų. Tai gali būti dėl to, kad jie dar neišmoko atskirti skirtingų kalbų. Tai pat gali būti, kad vaikas "skolinasi" žodžius iš kitos kalbos, jeigu jam jų prireikia. Tuo būdu vaikas išnaudoja visą savo kalbinę kompetenciją.

Įprasta, kad vaikai kaitalioja kalbas kalbėdami su kitais dvikalbiais žmonėmis. Jie išnaudoja galimybę kaitalioti savo skirtingas kalbas tam, kad išreikštų tam tikrą niuansą arba jausmą, arba tam, kad sukurtų bendrumo atmosferą tarp asmenų, kalbančių ta pačia kalba. Daugeliui viena kalba kalbančių žmonių gali būti sunku suprasti arba priimti tokį kalbų kaitaliojimą. Moksliniai tyrimai rodo, jog tam, kad sugebėtum gerai kaitalioti kalbas, reikia didelio kalbinio sąmoningumo, ir kad tai yra natūralu ir gerai funkcionuoja dvikalbiuose pokalbiuose.

Skirtinguose kontekstuose ir situacijose mes naudojame skirtingas kalbas, todėl yra įprasta, kad daugiakalbiai vaikai tam tikras sritis ir situacijas geriau įsisavinę viena kalba, negu kita. Pavyzdžiui, apie tai, kas įvyko darželyje, vaikui yra lengviau papasakoti norvegiškai, tačiau jis verčiau renkasi gimtąją kalbą, kai kalba apie dalykus ir situacijas, susijusias su šeima ir namais. Vaikas gali kalbėti gimtąja kalba su vyresniais giminaičiais ir tėvais, tačiau kaitalioja tarp įvairių kalbų kalbėdamas su draugais ir seserimis ar broliais.

5. KĄ GALIMA PADARYTI, JEI VAIKAS NAMIE ATSAKO TIK

NORVEGIŠKAI?

Nėra neįprasta, kad dvikalbiai vaikai tam tikru metu pirmenybę teikia norvegų kalbai, nors tėvai ir stengiasi nuosekliai kalbėti su jais gimtąja kalba. Jeigu vaikas kalba norvegiškai, kai tėvai kalba gimtąja kalba, tėvai gali pabandyti padėti vaikui atsakydami tinkamais žodžiais ir išsireiškimais gimtąja kalba. Ryšys ir bendravimas su vaiku bet kokių atveju yra svarbiausias dalykas, nepaisant kalbos, kuria kalbama. Svarbiau yra išklaudyti, ką vaikas nori pasakyti, negu rūpintis, kuria kalba jis pasirinko tai pasakyti. Reikia turėti kantrybės. Išmokti gimtąją kalbą užima laiko, kai vaiką supančioje aplinkoje vyrauja norvegų kalbos įtaka, ir ji dažnai turi aukštesnį statusą už gimtąją kalbą.

Siekiant, kad vaikas taptų daugiakalbiu, svarbu, kad tėvai ir toliau kalbėtų su vaiku gimtąja kalba. Puiku, jei aplinkoje yra kitų vaikų ir suaugusiųjų, kurie kalba vaiko gimtąja kalba, taip kad ta kalba būtų reikalinga ir už šeimos ribų. Nors vaikai aktyviai ir nevartoja savo tėvų gimtosios kalbos, dažnai jie vis tiek supranta žymiai daugiau, negu gali pasakyti. Šis pagrindas gali padėti vėliau išmokti aktyviau vartoti tą kalbą.

6. KĄ GALIMA PADARYTI SIEKIANT PALAIKYTI VAIKO GIMTOSIOS

KALBOS RAIDĄ?

Turkiškai kalbantys vaikai Turkijoje ir norvegiškai kalbantys vaikai Norvegijoje išmoksta savo gimtosios kalbos daugybėje įvairių situacijų ir bendraudami su įvairiais žmonėmis: šeimoje, kartu su giminėmis ir draugais, vaikų darželyje, mokykloje, parduotuvėje, gatvėje ir autobuse. Vaikai visą dieną turi galimybę girdėti, kalbėti ir mokytis savo gimtosios kalbos. Daugelis vaikų, kilusių iš etninių mažumų, Norvegijoje turi ribotas galimybes išmokti savo gimtąją kalbą. Dauguma šių vaikų gimtąją kalbą daugiausiai girdi ir vartoja namuose. Tai kelia didelius reikalavimus tėvams, kurie kartu su darželiu ir mokykla turi skatinti vaiko gimtosios kalbos raidą. Vaiko aplinkoje esantys suaugusieji turi sudaryti galimybių vaikui kuo daugiau kalbėti gimtąja kalba, tiek šeimoje, tiek už jos ribų.

Daugelyje savivaldybių veikia atviri darželiai, kuriuose tėvai būna kartu su vaikais. Čia galima atvykti ir susitikti su kitais tėvais ir vaikais, ir pažaisti, užsiimti įvairia veikla, ir pabendrauti. Kai kuriose savivaldybėse bibliotekos organizuoja pasakų valandėles įvairiomis kalbomis. Be

to, bibliotekose galima pasiskolinti vaikams ir jaunimui skirtų įgarsintų knygų įvairiomis kalbomis. Pasidomėkite savo savivaldybėje apie esamas galimybes. Be to, tėvai, vaikų darželiai ir mokyklos gali naudotis Oslo Deichmanske bibliotekoje esančia *Det flerspråklige bibliotek*. Joje yra knygų tiek vaikams, tiek suaugusiems įvairiomis kalbomis. Vietinė biblioteka gali padėti pasiskolinti iš jos knygų. Interneto puslapyje yra knygų ir įgarsintų knygų įvairiomis kalbomis, taip pat eilėraščių, skaičiuočių, dainelių ir apsakymų daugeliu kalbų.

7. KĄ GALIMA PADARYTI SIEKIANT PALAIKYTI VAIKO NORVEGŲ KALBOS RAIDĄ?

Vaikų darželio lankymas yra gera pradžia daugiakalbio vaiko norvegų kalbos raidai. Toliau svarbus teigiamas vaikų darželio, sveikatos priežiūros punkto, mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas. Darželis ir mokykla yra atsakingi už vaiko norvegų kalbos raidą, bet tėvų vaidmuo vaiko norvegų kalbos raidai irgi yra svarbus. Tėvai gali, be kitų dalykų, palaikyti kalbos mokymosi darbą, kuris dirbamas darželyje ir mokykloje, nors patys tėvai labai gerai norvegiškai ir nekalba.

Ikimokyklinio amžiaus vaikams vaikų darželis gali pasiūlyti geras ir įvairias galimybes kalbinei raidai. Vyresniems, mokyklą lankantiems vaikams, SFO arba užklasinė užsiėmimų mokykla bei įvairūs laisvalaikio užsiėmimai, tokie kaip futbolas, choras, šokiai, kultūros mokykla ir panašiai gali būti ta vieta, kurioje yra palanku lavinti kalbinę ir socialinę raidą. Tėvai gali paskatinti vaikus dalyvauti tokiuose užsiėmimuose.

Vaikų darželis yra atsakingas už sąlygų sudarymą vaiko kalbinei raidai darželyje, glaudžiai bendradarbiaudamas su tėvais. "*Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*" įpareigoja vaikų darželius palaikyti vaikus, kad jie vartotų savo gimtąją kalbą, ir tuo pat metu aktyviai tobulinti vaikų norvegų kalbos kompetenciją. Tėvai gali su vaikų darželio pedagogu aptarti vaiko turimus kalbinio lavinimo poreikius, ar, pavyzdžiui, yra galimybių turėti dvikalbį auklėtojo padėjėją, arba darželyje pasiūlyti kitų pedagoginių kalbos mokymo priemonių.

8. KOKIA GALI BŪTI PRIEŽASTIS, KAD VAIKAS DARŽELYJE NEKALBA?

Besimokantys naują kalbą vaikai reaguoja jos atžvilgiu įvairiai. Kai kurie vaikai pradeda bandyti naujos kalbos žodžius ir sakinius iš karto, tuo tarpu kiti – laukia ilgą laiką tarpą,

kartais keletą mėnesių, prie išsireikšdami nauja kalba. Kai vaikas pradeda lankyti darželį, kuriame nekalbama jo gimtąja kalba, tai gali būti iš vaiko daug reikalaujanti situacija. Šiuo metu ypatingai svarbu yra glaudus ir saugus savitarpio bendravimas su darželyje dirbančiais suaugusiais. Nors vaikas ir nekalba norvegiškai su darželyje esančiais vaikais ir suaugusiais, svarbu matyti, kad vaikas bendrauja kitokiais būdais, pavyzdžiui, rodydamas ir mimikos bei kūno kalbos pagalba. Vaikas visą laiką kaupia žinias ir informaciją apie naują kalbą, nors jis norvegiškai ir neišsireiškia. Kai kurie vaikai gali, dėl įvairių priežasčių, patirti vėluojančią kalbinę raidą arba kalbinių sunkumų. Tada darželis ir tėvai turi bendradarbiauti, kad galėtų padėti vaikui, pavyzdžiui, gauti papildomą specialistų pagalbą, kurie ištirtų vaiko kalbinę raidą ir suteiktų vaikui tą pagalbą, kurios jam reikia, tiek namuose, tiek darželyje.

Nors vaikas darželyje ir nesutinka kitų vaikų arba suaugusiųjų, kurie kalbėtų jo gimtąja kalba, vaiko daugiakalbę raidą teigiamai veikia tai, kad jo gimtoji kalba susilaukia pripažinimo. Tėvai dėl šios priežasties turėtų būdami darželyje kalbėtis su vaiku jo gimtąja kalba – kai tai yra natūralu. Darbuotojai, kurie nekalba vaiko gimtąja kalba, tuo pat metu turi rodyti teigiamą susidomėjimą vaiko gimtąja kalba, pavyzdžiui, išmokdami keletą žodžių, dainelių ir skaičiuočių vaiko gimtąja kalba. Daugiakalbei vaiko raidai padeda, kai vaikų darželyje yra tiek suaugusiųjų, tiek vaikų, mokančių vaiko gimtąją kalbą.

9. AR VAIKAS DARŽELYJE TURĖTŲ GAUTI DVIKALBĮ AUKLĖTOJO PADĖJĖJĄ?

Dalies vaikų gimtoji kalba yra ne norvegų ir darželyje jie mokosi norvegų kalbos kaip antrosios. Svarbu, kad vaikai būtų suprasti ir turėtų galimybę išsireikšti. Vaikų darželis turi palaikyti vaiko gimtosios kalbos vartojimą ir tuo pat metu aktyviai tobulinti vaiko norvegų kalbos įgūdžius.

Palaikyti vaiko gimtąją kalbą galima įvairiais būdais, nepriklausomai nuo to, ar personalas moka vaiko gimtąją kalbą, ar ne, tačiau daugeliui vaikų gali būti labai svarbu darželyje gauti dvikalbę pagalbą. Dvikalbis personalas gali prisidėti prie sustiprinto saugumo jausmo tiek vaikui, tiek tėvams, ir gali funkcionuoti kaip jungianti grandis tarp namų ir darželio. Kartu su suaugusiuoju, mokančiu vaiko gimtąją kalbą, vaikas gali pats suprasti ir pasiekti, kad jį suprastų, bendraudamas darželyje su kitais vaikais ir suaugusiais. Vaikui suteikiama vertinga galimybė tobulinti savo gimtąją kalbą ir tuo pat metu palaikomi jo norvegų kalbos įgūdžiai.

10. KAI VAIKAS RUOŠIASI LANKYTI MOKYKLĄ

Perėjimas iš darželio į mokyklą gali daugeliui vaikų – ir tėvų – būti nelengvas. Savivaldybėms rekomenduojama parengti atskirą bendradarbiavimo tvarką, skirtą šiam perėjimui, o vaikų darželiai turi parengti planus perėjimui iš darželio į mokyklą ir įtraukti juos į savo metinį planą. Informaciją apie tai tėvai gali gauti vaikų darželyje arba savivaldybėje.

KELETAS ŽODŽIŲ PAAIŠKINIMŲ

Antroji kalba: Kalbos, kurias vaikas natūraliai išmoksta savo aplinkoje, šalia gimtosios kalbos.

Daugumos kalba: Kalba, kuria kalba dauguma šalies žmonių. Norvegijoje daugumos kalba yra norvegų kalba.

Mažumos kalba: Kalbos, kuriomis kalba dalis šalies gyventojų. Norvegijoje yra tokių čiabuvių kalbų, kaip pietų samių, lulėjo samių ir šiaurės samių kalbos, ir tokių tautinių mažumų kalbų kaip, pavyzdžiui, kvenų kalba. Be to, dalis gyventojų kalba imigravusiomis mažumų kalbomis, tokiomis kaip lenkų, somalių, arabų, turkų, vietnamiečių, tigrjų ir kt.

Gimtoji kalba: Daugelis pasakytų, kad tai yra kalba, kurią išmoksti pirmiausiai, ta kalba, kurią supranti geriausiai, arba ta kalba, su kuria save labiausiai tapatini. Kai kurie žmonės pasakytų, kad jie turi keletą gimtųjų kalbų, ir kad jų gimtoji kalba yra daugiakalbystė.

Daugiakalbystė: Tai bendras terminas dvikalbystei ir daugiakalbystei įvardyti. Tai reiškia, kad vaikas yra tokioje situacijoje, kurioje yra įvaldęs daugiau kalbų, negu tik vieną gimtąją kalbą.